

Lekce 19

Gramatická látka

Deklinace: Diftongické kmeny

Odkaz na gramatiku

§§ 184-188

1. Ἦν δ' τάξις τῆς ἀρχαίας πολιτείας τῆς πρὸ Δράκοντος τοιάδε· μέγιστα δὲ καὶ πρῶται τῶν ἀρχῶν ἦσαν βασιλεὺς καὶ πολέμαρχος καὶ ἄρχων. τούτων δὲ πρώτη μὲν ἡ τοῦ βασιλέως (αὕτη γὰρ ἦν πάτριος¹), δευτέρα δ' ἦν πολεμαρχία διὰ τὸ γενέσθαι τινὰς τῶν βασιλέων τὰ πολέμια μαλακοῦς², τελευταία δ' ἡ τοῦ ἄρχοντος.

Ὁ βασιλεὺς πρῶτον μὲν μυστηρίων ἐπιμελεῖται, ἔπειτα Διονυσίων τῶν ἐπὶ Ληναίῳ. ταῦτα δὲ ἐστὶ πομπή τε καὶ ἀγών. ὡς δ' ἔπος εἰπεῖν καὶ τὰς πατρίους θυσίας διοικεῖ οὗτος πάσας. γραφαὶ δὲ λαγχάνονται³ πρὸς τὸν βασιλέα ἀσεβείας. διαδικάζει δὲ καὶ τοῖς γένεσι καὶ τοῖς ἱερεῦσι τὰς ἀμφισβητήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν γερῶν⁴ ἀπάσας οὗτος. λαγχάνονται δὲ καὶ αἱ τοῦ φόνου δίκαι πᾶσαι πρὸς τοῦτον. (Arist. Ath. Pol. 3, 57)

2. Οἱ ποιηταὶ οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἔρμηνῆς εἰσὶν τῶν θεῶν. (Plat. Ion, 534e)

3. Nápis na architrávu Hadrianovy brány v Athénách (z r. 124/125 po Kr.)

Směrem do starých Athén:

Αἰδ' εἰς Ἄθῆναι Θησέως ἢ πρίν⁵ πόλις.

Směrem do nového Hadrianova města:

Αἰδ' εἰς Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις.

4. Ἀρτεμισία βασιλεύουσα Καρίας περὶ Σαλαμίνα συνεναυμάχει Ξέρξη βασιλεῖ. τοὺς Πέρσας ἤδη φεύγοντας αἱ τῶν Ἑλλήνων νῆες ἐδίωκον, ἡ δὲ ἤδη καταλαμβανομένη προσέταξε τοῖς μὲν ἐπιβάταις ἀφελεῖν τῆς νεῶς τὰ σημεῖα τὰ Περσικά, τῷ κυβερνήτῃ δὲ ἐπιχειρῆσαι τῇ προσπλευούσῃ Περσικῇ. οἱ δὲ Ἕλληνες ταῦτα ὀρῶντες, οἰθθέντες μίαν εἶναι τῶν συμμαχίδων⁶ νεῶν, ἀπολιπόντες ταύτην τὴν ναῦν ἐπὶ τὰς ἄλλας ναῦς ἐτράποντο, Ἀρτεμισία δὲ τὸν κίνδυνον ἐκφυγοῦσα ἐς Καρίαν ἀποπλεύουσα ὤχετο. (Polyain. 8, 53)

5. Οὐ κημώσεις⁷ βοῦν ἀλοῶντα. (1 Cor. 9, 9)

¹ πάτριος dosl. 'otcovský, převzatý po otcích', tj. 'tradiční'

² διὰ τὸ εἶναι τινὰς μαλακοῦς substantivizovaná vazba ak. s inf. vyjadřující důvod: 'kvůli tomu, že'

³ γραφαὶ λαγχάνονται speciální právníký význam slovesa λαγχάνω 'jsou vznášeny žaloby'; základní význam je 'určovat losováním, získávat losem' — pořadí soudních sporů bylo zřejmě určováno losováním

⁴ τὸ γέρας, -ως 'stáří, věk', zde zřejmě o tradičních privilegích: 'starobylost výsad'

⁵ πρίν adv. 'dříve'

⁶ ἡ συμμαχίς, -ίδος přechýlená ženská podoba substantiva σύμμαχος

⁷ ὁ κημός, -οῦ 'náhubek'; sloveso s významem 'nasadit náhubek (aby zvíře nekousalo)'

6. Ἐνέμοντο τρεῖς μετ' ἀλλήλων βόες. λέων δέ τις τοῖς βουσί παρηκολούθει θηρᾶσαι βουλόμενος. διὰ δὲ τὴν τῶν βοῶν ὁμόνοιαν ἐδειλία. αἰμύλοις δὲ λόγοις τοὺς βοῦς διαχωρίσας τούτων ἓνα καθ' ἓνα⁸ εὐρῶν ἀδεῶς⁹ ἥσθιεν. (Aesop. Halm. 394/395)

7. Ζεὺς κεφαλῇ, Ζεὺς μέσσα¹⁰, Διὸς δ' ἐκ¹¹ πάντα τελεῖται. (Orpheus B 6, Diels. Vorsokr.)

Slovní zásoba

1. ἡ τάξις, -εως	řád, uspořádání	ordo
πρό (gen.)	před	prae
ὁ βασιλεύς, -έως	král	rex
ὁ πολέμαρχος, -ου	vojevůdce, velitel	imperator, dux
μαλακός, -ή, -όν	měkký, slabý	mollis
τελευταῖος, -α, -ον	poslední	ultimus
(τὸ) πρῶτον	nejprve	primum
τὰ μυστήρια, -ίων	posvátné obřady, slavnosti	sacra, mysteria
ἐπιμελοῦμαι, -εἶσθαι, -ήσομαι, -ημαι, -ήθην (dp., gen.)	starat se	curare
ἔπειτα	pak	deinde
ἡ πομπή, -ῆς	slavnostní průvod	pompa
ὁ ἀγών, -ῶνος	zápas, závod	certamen
τὸ ἔπος, -ους	slovo, vyprávění	verbum, dictum, carmen
ὡς (ἔπος) εἶπειν	takříkajíc	ut ita dicam
διοικῶ, -εῖν, -ήσω, -ηκα, -ημαι, -ήθην	spravovat, zajišťovat	administrare
(δια)δικάζω, -άσω, -ασα, -ακα, -ασμαι, -άσθην	rozhodovat, rozsuzovat	diiudicare
ὁ ἱερεύς, -έως	kněz	sacerdos
ἡ ἀμφισβήτησις, -εως	spor, pochybnost	dubitatio, contentio
ὁ φόνος, -ου	vražda	caedes
2. ὁ ποιητής, -οῦ	básník	poeta
ὁ ἑρμηνεύς, -έως	tlumočník, překladatel	interpres
4. ἡ ναῦς, νεώς	lod'	navis
καταλαμβάνω, -λήψομαι, -έλαβον, -εἴληφα, -εἴλημμαι, -εἴληφθην	chytit, dosihnout; chápat	capere, intellegere
προσάττω, -άξω, -αξα, -αχα, -αγμαί, -άχθην	přikázat	imperare
ὁ ἐπιβάτης, -ου	námořník, voják na lodi	nauta

⁸ ἓνα καθ' ἓνα `jednoho po druhém'

⁹ ἀδεῶς adv. (od adjektiva ἀδεής) `bez obav, v klidu'

¹⁰ μέσσα = (τὰ) μέσα dosl. `to, co je uvnitř', tj. `jádro, podstata'

¹¹ Διὸς ἐκ archaická postpozice předložky: ἐκ Διός

τὸ σημεῖον, -ου	znamení	signum
ἐπιχειρῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, -ημαι, -ήθην (dat.)	chápat se, útočit	manum inicere, aggredi
5. ὁ (ἡ) βοῦς, βοός	dobytek, kráva, býk	bos
ἄλοῶ, -ᾶν, -ήσω, -ησα, -ηκα, ἠλόημαι, -ήθην	mlátit obilí	triturare
6. νέμω, νεμῶ, ἔνειμα, νενέμηκα, νενέμημαι, ἐνεμήθην	přídělit, ponechávat k pastvě, med.: pást se	tribuere, pascere
(παρ)ακολουθῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, -ημαι, -ήθην	pronásledovat	prosequi
θηρῶ, -ᾶν, -άσω, -ασα, -ακα, -αμαι, -άθην	lovit	venari
ἡ ὁμόνοια, -οίας	svornost, jednota	concordia, unitas
δειλιῶ, -ᾶν, -ήσω, -ησα, —, —, —	mít strach	vereri
αἰμύλος, -η, -ον	lichotný, úlisný	blandus
χωρίζω, -ιῶ, -ισα, -ικα, -ισμαι, -ίσθην	rozdělit	dividere
7. ὁ Ζεὺς, Διός	Zeus	Iuppiter
ἡ κεφαλῆ, -ῆς	hlava	caput
τελιῶ, -εῖν, τελῶ, -εσα, -εκα, -εσμαι, -έσθην	ukončit	finire

Cvičení

1. Vyhledejte v textech 1-4 substantiva s diftongickým kmenem.

2. Skloňujte:

- ὁ ἄγριος βοῦς • ἡ μακρὰ ναῦς • ἡ γλυκεῖα ἡχώ • ἡ εὐκλεῆς Ἀργώ • ὁ εὐγενὴς ἦρωσ
- Ζεὺς πατήρ

3. Určete pád a číslo, vytvořte nom. sg. a přeložte:

- ἱερέα • ἐρμηνεῖς • τῶν νεῶν • βόες • δυνάμεως • στάσεις • ἄσται • βραδεῖς • ἄστη

4. Vyložte etymologii slov:

- mystéria • agónie • nekrolog

5. Přeložte:

ὁ βασιλεὺς ὡς ἔπος εἰπεῖν καὶ τὰς πατρίους (po otcích zděděný, tradiční) θυσίας διοικεῖ πάσας (text 1). Sókratés: ἀληθές γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οἱ κατήγοροί (žalobce) μου οὐδὲν λέγουσιν. τὸ ζῦμπαν (zesílené pán) εἰπεῖν, κράτιστος ὁ Θεμιστοκλῆς αὐτοσχεδιάζειν (improvizovat) τὰ δέοντα ἐγένετο.

6. Přeložte:

δευτέρα ἀρχὴ ἦν πολεμαρχία διὰ τὸ γενέσθαι τινὰς τῶν βασιλέων τὰ πολέμια μαλακούς (text 1). ὁ Κῦρος διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι πολλὰ τοὺς παρόντας ἠρώτα. *Řečník Ísokratés* o jednom z athénských velitelů: ἐσπούδαζε περὶ τὸ μηδεμίαν τῶν πόλεων μηδὲ μικρὰν ὑποψίαν (podezření) περὶ αὐτὸν λαβεῖν.

7. Přeložte:

Ἄρτεμισία ἐς Καρίαν ἀποπλεύουσα ὥχετο (text 4). οἱ πολέμιοι ὥχοντο φεύγοντες. μετὰ τὸν θάνατον ἢ ψυχὴ οἴχεται ἀγομένη.

8. Přeložte a všiměte si odlišných významů předložky παρά:

οἱ πολέμιοι παρά τοὺς ὄρκους ἔλυνον τὰς σπονδάς (2, 1). καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ παρά ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκουσι τοὺς παῖδας (9, 3). ἡ πάρδαλις παρ' ἕκαστα τὴν τοῦ σώματος ποικιλίαν προεβάλετο (11, 1). ὁ πόλεμος παρά τὴν προσδοκίαν τὸ τέλος ἔλαβεν παράδοξον (12, 2).

9. Sledujte v textu 4 střídání časů a snažte se určit funkci jednotlivých tvarů v rámci vyprávění.**10. Přeložte:**

a) οὐ καταγελῶμαι, κατηρᾶτο, τί αἰτιᾶ ἔμε; πειρῶ, τὸν ἀγαπῶντα.

b) τί ποιῶμεν; μὴ μάθωμεν, μὴ κλέψης (lekce 16).

11. Opakujte:

τὸ τέλος • ἡ τελευτή • τελευτάω • τελῶ • τέλειος • τελευταῖος